

EPIDEMIJA KORONAVIRUSA DONIJELA BROJNA KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA

Tokom korona krize gazili Ustav

Autorke: Danica Bogdanović i Svetlana Eraković

Epidemija koronavirusa donijela nam je brojna kršenja ljudskih prava. Od 16. marta 2020. godine, kada je u Crnoj Gori prijavljen prvi slučaj infekcije Uprava policije podnijela je 2.211 krivičnih prijava protiv 3.378 lica zbog sumnje da su izvršila krivično djelo nepostupanje po zdravstvenim propisima za suzbijanje opasne zarazne bolesti.

Iz Institucije zaštitnika ljudskih prava i sloboda objasnili su da su ljudska prava kršena po više osnova. Od proglašenja pandemije zarazne bolesti koronavirusa do 15. marta 2021. godine, ova institucija primila je 771 pritužbu*.

„Nalazim da je period pandemije uzrokovao djelimičnu stagnaciju ljudskih prava u ekonomskoj i socijalnoj sferi, a vrijeme iza nas je otvorilo brojne dileme u odnosu na druge dimenzije ljudskih prava naročito kada se to tiče građanskih. Iako ne možemo govoriti o masovnim i sistemskim kršenjima ljudskih prava, bilo je očiglednih povreda u sferi ograničenja prava i sloboda, naročito ako se uzmu u obzir međunarodni standardi i način na koji se oni implementiraju u nacionalni pravni poredak, odnosno način na koji državni organi primijenjuju ove standarde na konkretan slučaj ili slučajeve”, kazao nam je Ombudsman Siniša Bjeković.

Posljedice pandemije već pokazuju izloženost dodatnom riziku više društvenih kategorija (nezaposleni, lica slabog imovnog stanja, staračka domaćinstva, osobe sa invaliditetom, žene i djeca, žrtve nasilja u porodici, LGBTIQ populacija).

„Iz naše prakse sasvim je izvjesno da se mora voditi računa o tome da se prilikom ograničenja ne prelazi prag ustanovljen međunarodnim standardima, ukoliko on nije na dovoljno jasan i precizan način propisan domaćim zakonima. Isto tako, bez obzira na činjenicu da imamo legitiman cilj kao motiv ustanovljavanja ograničenja, ono ne može biti uvedeno bez jasnog uporišta u zakonu. U protivnom, ljudska prava će uvijek biti u riziku od arbitrarnog miješanja države u zaštićenu sferu pojedinca, što niti može biti pravdano kao cilj, niti se sredstvo za postizanje tog cilja može ocijeniti neophodnim, odnosno proporcionalnim u smislu ostvarivanja javnog interesa koji se želi zaštititi”, navodi Bjeković.

Jedno od ljudskih prava koje se prvo našlo na udaru nakon proglašenja epidemije u Crnoj Gori jeste

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

ograničavanje slobode kretanja. Sloboda kretanja predstavlja ljudsko pravo iz oblasti ličnih prava i sloboda, koje jemči Ustav. Ova sloboda može u opravdanim slučajevima biti ograničena, a jedno od ograničenja je potreba za sprečavanjem širenja zaraznih bolesti. U tijesnoj vezi je i pravo napuštanja zemlje, koje iz istog razloga može biti ograničeno.

Na stub srama zarad zdravlja

Situacija gdje su ljudska prava neupitno ugrožena jeste objavljivanje spiska osoba u samoizolaciji na zvaničnom sajtu Vlade Crne Gore, a uz prethodnu saglasnost Agencije za zaštitu ličnih podataka. Spisak je sadržao ime, prezime i adresu stanovanja. Za tu odluku Nacionalnog koordinacionog tijela, Vlada je saopštila da je "donijeta pošto je utvrđeno da pojedina lica krše mjeru izlažući visokom riziku cijelu Crnu Goru". Nakon objavljivanja spiska koji je direktno stigmatizaciji izložio određeni broj građana, brojne nevladine organizacije, koje se bave zaštitom ljudskih prava, kritikovale su ovakav postupak. NVO Građanska alijansa podnijela je 23. marta Ustavnom sudu inicijativu za ocjenu ustavnosti i zakonitosti Odluke Nacionalnog koordinacionog tijela da objavljuje imena lica kojima su izdata rješenja o obaveznoj samoizolaciji.

Ustavni sud nije reagovao blagovremeno, ali je nekoliko mjeseci kasnije ukinuo odluku o objavljivanju spiskova osoba u samoizolaciji. Ustavni sud je postupak za ocjenu ustavnosti odluke NKT, na inicijativu nevladine organizacije Građanska alijansa, pokrenuo na sjednici 29. maja.

„Ustavni sud je u predmetu U-II broj 22/20, donio Odluku o ukidanju Odluke NKT o objavljivanju imena lica u samoizolaciji, broj 8-501/20-129, od 21. marta 2020. i prestaje da važi danom objavljivanja ove Odluke“, objavljeno je na sajtu Suda.

- *u predmetu U-II broj 22/20, donio Odluku o ukidanju Odluke Nacionalnog koordinacionog tijela za zarazne bolesti o objavljivanju imena lica u samoizolaciji, broj 8-501/20-129., od 21. marta 2020. godine i prestaje da važi danom objavljivanja ove Odluke.*

Teža povreda ljudskih prava desila se kada je u javnost "procurio" spisak zaraženih koronavirusom, jer objavljivanje informacija o zdravstvenom stanju pacijenata predstavlja grubo kršenje prava na privatnost. Nakon ovog događaja, oglasila se i Vlada Crne Gore, zvaničnim saopštenjem, u kome su pozvali nadležne državne institucije da hitno ispitaju izvor ovog spiska i identifikuju one koji distribuiraju informacije. Osumnjičeni je potom i uhapšen.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Jedna od onih kojima su prekršena ljudska prava tokom epidemije je Ž.M, čiji identitet je poznat studentkinjama koje su radile na tekstu. Ona je, naime, zbog zdravstvenih problema boravila u Beogradu, odakle se vratila u momentu kada je u Crnoj Gori proglašena epidemija.

„Sredinom marta moje ime našlo se na neslavnom spisku, objavljenom na sajtu Vlade, u kojem sam bila etiketirana kao osoba koja potencijalno ima virus i mogla bi ga prenijeti drugima. Time sam direktno bila izložena stigmatizaciji, osuđivačkim pogledima komšija kada bih izašla na balkon stana u kome živim, zbog čega sam se kasnije odlučila i da tužim državu“, priča Ž.M.

Ova situacija, navodi, nije jedina za koju smatra da joj je uskratila osnovna ljudska prava.

„Izolacija mi je probitno bila određena na 14 dana, da bih nakon isteka tog vremena bila obaviještena da mi se izolacija produžava za još 14 dana, iako pritom nisam imala nikakve simptome, o čemu sam svakodnevno obavještavala Institut za javno zdravlje. Zbog mog zdravstvenog problema s nogom, izolacija mi je još teže pala, jer u malom stanu bilo mi je otežano kretanje. Takođe, s obzirom na to da nisam iz Podgorice, te da nemam rodbinu ovdje, time što skoro mjesec nisam mogla da izađem vani, bilo mi je dodatno teže, jer sam morala da od drugih ljudi tražim usluge, kako bih se prehranila“, priča Ž.M.

Nije jedina. I Nikšićani V.C. i A.E. smatraju da tokom epidemije koronavirusa nisu uživali sva ljudska prava.

„Kaznili su me krajem aprila ili početkom maja, jer sam sa drugom sjeo na klupu u parku - zbog zadržavanja na javnom mjestu i prekršili smo određenu distancu. Zbog toga su nas kaznili novčano u iznosu od 400 eura. Smatram da su nepravedno postupili, jer je bio pun park, a samo smo nas dvojica uhapšeni i kažnjeni“, kazao je V.C.

„Mislim da je bio početak maja kad su me kaznili zbog nepoštovanja policijskog časa. Zatekli su me posle 19 sati i kaznili sa dvije godine uslovne kazne, što mislim da je previse“, navodi A.E.

S druge strane, stručnjaci uvjeravaju da su tokom korona perioda kršena ljudska prava po više osnova.

Sloboda kretanja, pravo na ispovijedanje vjere, pravo na suđenje u razumnom roku. Ograničena su ili ugrožena i prava: pravo na slobodu, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, sloboda vjeroispovijesti, sloboda okupljanja i udruživanja, pravo na neometano uživanje imovine, pravo na obrazovanje (ova prava i slobode su iz Evropske konvencije i njenih protokola). Iz Ustava Crne Gore: pravo na pravično i javno suđenje, pravo na slobodu kretanja, pravo na privatnost, zaštita podataka o ličnosti, pravo na slobodu vjeroispovijesti, sloboda okupljanja.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

“Zatvor” u zatvoru

Uživanje određenih ljudskih prava uskraćeno je i osobama lišenim slobode, koji se nalaze u pojedinim odjeljenjima Uprave za izvršenje krivičnih sankcija. Naime, njima je tokom epidemije apsolutno zabranjena posjeta. Takođe, u uslovima epidemije zarazne bolesti registrovan je i problem prenatrpanosti u policijskom pritvoru.

Foto: Privatna arhiva

Zabranjeno ili ipak ne?

Jedna od mjera Nacionalnog koordinacionog tijela, koja je uskratila jedno od ljudskih prava, svakako jeste okupljanje na javnom mjestu.

Mjere zabrane javnih okupljanja spriječile su održavanje vjerskih obreda u prisustvu vjernika.

Prema navodima iz publikacije “Testiranje društva na Covid 19” NVO Građanske alijanse, prilikom sprovođenja preventivnih mjera dolazilo je do selektivnosti, pa je tako za kršenje mjera o kretanju između gradova sveštenik Mitropolije crnogorsko-primorske kažnjen sa 4.500 eura, dok su za ista djela javne ličnosti kažnjavane sa 500 eura ili manje.

Iako su javna okupljanja bila zabranjena, prema preventivnim epidemiološkim mjerama Nacionalnog koordinacionog tijela, na djelu smo imali svakodnevne primjere kršenja istih.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Litije, odnosno molitvene šetnje, okarakterisne i kao protest protiv Zakona o slobodi vjeroispovjesti, usvojenog krajem 2019, a organizovane od strane Mitropolije crnogorsko primorske, nisu organizovane za vrijeme epidemije.

Ipak, 12. maja u Nikšiću, došlo je do masovnijeg skupa na dan Svetog Vasilija Ostroškog. Okupljeni ljudi krenuli su u šetnju, zbog čega je uhapšen vladika budimljansko nikšićki Joanikije, zajedno sa još osam sveštenika SPC. Vladika i sveštenici su nakon litije bili zadržani u zgradi nikšićkog Centra bezbjednosti 72 sata.

Mjere donosili, mjere kršili

Nakon ovoga, počela je i predizborna kampanja za parlamentarne izbore, što je bilo pogodno tlo za kršenje mjera. Ipak, do ozbiljnijeg kršenja epidemioloških mjera došlo je tek nakon izbora.

Naime, u izbornoj noći, širom Crne Gore organizovana je proslava izbornog rezultata. "Maske" i "distanca" bile su, reklo bi se, zaboravljene. Nepoštovanje mjera moglo se vidjeti i od strane onih koji su u noći izbora odnijeli pobjedu. Osim u izbornoj noći, 30. avgusta i sutradan je u više gradova organizovano slavlje.

Foto: Privatna arhiva

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Samo par dana kasnije, organizovani su i takozvani “patriotski skupovi”. Prvo na Cetinju, a zatim i u Podgorici, gdje je zabilježeno i nekoliko slučajeva kršenja epidemioloških mjera od strane onih koji su ih, na određeni način, i donosili.

Foto: Privatna arhiva

Tako je na skupu na Cetinju snimljen član tadašnjeg Nacionalnog koordinacionog tijela i gradonačelnik Podgorice Ivan Vuković, koji nije nosio masku, držao distancu, ali koji je mjere kršio i samim svojim prisustvom na skupu, s obzirom na to da su, u tom momentu, javna okupljanja bila zabranjena. Tužilaštvo je, međutim, utvrdilo da u ovom slučaju nije bilo bića krivičnog djela.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Foto: Društvene mreže

Bez adekvatne reakcije nadležnih institucija prošao je, reklo bi se, veći broj okupljanja. I sahrana mitropolita crnogorsko primorskog Amfilohija prošla je u znaku kršenja mjera. Osim velikog broja građana, koji su prisustvovali sahrani, u hramu Hristovog Vaskrsenja tog dana bio je i značajan broj funkcionera, a na najviše osuda naišao je premijer Zdravko Krivokapić, tadašnji mandatar za sastav Vlade, koji nije nosio masku. I dok su se mjere obesmišljavale od strane onih koji bi trebalo da daju primjer kako se poštuju odluke nadležnih organa, broj zaraženih koronavirusom iz dana u dan je rastao.

Foto: Privatna arhiva

Novi izbori donijeli su novo kršenje epidemioloških mjera. Nakon održanih lokalnih izbora 14. marta, u Nikšiću je zabilježen veliki broj skupova, uprkos apelima političkih partija na poštovanje ograničenja.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Da li je posrijedi neodgovornost pojedinca, institucija ili društva u cjelini, čini se kao da više nije ni važno. Korona kriza, nažalost, neslavno je potvrdila “staru narodnu” - pravila su tu da bi se kršila!

*** U ovu statistiku ubrojane su pritužbe po svim osnovama.**

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.